

Spis treści

Wstęp 9

Warunki geograficzne 11

Część pierwsza. PRAHISTORIA (8500 P.N.E.–1150 N.E.) 13

Najstarsze kultury 15

Periodyzacja dziejów Finlandii 18

Wczesne osadnictwo 19

Zagadnienia języka 20

Źródła do poznania historii Skandynawii i Finlandii 21

Finlandia na szlakach wypraw Wikingów (800–1050) 25

Okres wczesnego chrześcijaństwa (1050–1150). Chrystianizacja Skandynawii i organizacja Kościoła 27

Wczesny handel i pierwsze miasta 29

Część druga. UNIA ZE SZWECJĄ (1150–1809) 33

Walki ze Szwecją 35

Walki Szwecji z Nowogrodem. Krucjaty. Wyprawy do Karelii 35

Pokój w Pähkinäsaari (1323) 38

Rozwój społeczny i walki wewnętrzne w XIV w. 40

Ustrój administracyjny. Zamki 42

W unii kalmarskiej (1397–1523) 45

Pod rządami dynastii Wazów 47

Reformacja. Mikael Agricola 49

Wojna trzydziestoletnia (1618–1648) 51

Przemiany społeczno-gospodarcze i kulturalne w XVII w. 53

Wielka wojna północna (1700–1721) 54

Wojny rosyjsko-szwedzkie (1741–1743) 58

Manifest Elżbiety Piotrowny (1742) 61

Pokój w Åbo (1743) 62

Finlandia w drugiej połowie XVIII w. 64

Forma Rządu w 1772 r. Kariera polityczna Görana Magnusa Sprengtportena 64

Finlandia w opinii Katarzyny II 66

Wojna rosyjsko-szwedzka (1788–1790) 68

Konfederacja w Anjala (1788) oraz Akt Unii i Bezpieczeństwa (1789) 71

Rozwój społeczno-gospodarczy w drugiej połowie XVIII w. 73

Życie kulturalne. Uniwersytet i szkoły 76

Literatura 78

Masoneria 79

Część trzecia. W RAMACH CESARSTWA ROSYJSKIEGO (1809–1917). OD AUTONOMII KU NIEPODLEGŁOŚCI 81

Wojna rosyjsko-szwedzka 1808–1809 83

Międzynarodowe uwarunkowania konfliktu rosyjsko-szwedzkiego
na początku XIX w. 83

Stan sił u progu wojny 86

Teatr działań wojennych 87

Plany wojenne Szwecji i Rosji 88

Działania wojenne 90

Ocena kampanii z lat 1808–1809 96

Tworzenie podstaw systemu polityczno-administracyjnego na początku XIX w. 98

Sejm w Borgå 98

Instytucje polityczno-administracyjne na początku XIX w. 100

Senat 102

Urząd generała-gubernatora na początku XIX w. 104

Arseniusz Zakrewski i Aleksander Mienszykow na stanowisku generała-gubernatora
Finlandii 106

Komisja do spraw Finlandii i Sekretariat Stanu Wielkiego Księstwa Finlandzkiego 110

Rozwój Helsinek na początku XIX w. 114

Przebudowa miasta na początku XIX w. Działalność Ehrenströma i Engela 114

Wizyta cara Aleksandra I w Helsinkach 120

Helsinki jako miasto portowe na początku XIX w. 121

Parki w Helsinkach 122

Wizyta cara Mikołaja I w Helsinkach 122

Uniwersytet i szkoły 124

Złoty wiek Uniwersytetu 124

Język rosyjski w szkołach i administracji na początku XIX w. 126

Reforma systemu szkolnego w 1841 r. 129

Geneza i rozwój fińskiego ruchu narodowego 131

Uwarunkowania procesów narodowych w Finlandii w pierwszej połowie XIX w. 131

Romantycy z Turku. „Doktryna państwa” Izraela Hwassera 132

Budzenie świadomości narodowej. Twórczość pisarska Johana Ludwiga Runeberga,

Zachrisa Topeliusa, Eliasa Lönnrota i Matthiasa Castrena 133

Pietyzm – Paavo Ruotsalainen 136

Fińskie Towarzystwo Literackie (1831) 139

Reformy cara Aleksandra II 140

W okresie wojny krymskiej (1853–1856) 140

Finlandia a powstanie styczniowe w Królestwie Polskim 142

Sejm 1863 r. 143

Reformy: sejm, samorządu lokalnego, wojskowa, monetarna i oświaty 145

Geneza i rozwój partii politycznych w drugiej połowie XIX w. 156

Finomani i szwedomani 156

Johan Wilhelm Snellman (1806–1881) 158

Opozycja liberalna i narodziny pierwszej Partii Liberalnej (1882) 164

Leo Mechelin (1839–1914) 165

Rozwój gospodarczy w drugiej połowie XIX w. 168

Finanse – banki. Działalność Larsa Gabriela von Haartmana 169

Charakterystyka głównych gałęzi przemysłu	171
Gospodarka rolna	181
Lata ucisku (1898–1904)	185
Mikołaj Bobrikow – generał-gubernator Finlandii (1898–1904)	187
Manifest lutowy z 1899 r.	189
Reforma językowa z 1900 r. Język rosyjski w administracji Finlandii na początku XX w.	192
Język rosyjski w szkołach	194
Prasa, cenzura, stowarzyszenia	198
Reforma wojskowa z 1901 r.	201
Rewolucja 1905 r.	205
Nurty opozycji fińskiej u progu 1905 r.	205
Iwan Oboleński na stanowisku generała-gubernatora Finlandii	208
Zmiany w systemie polityczno-społecznym w Finlandii w okresie rewolucji 1905 r. Manifest z 22 października (4 listopada) 1905 r.	210
Reforma parlamentarna z 1906 r.	211
Powstanie w Sveaborgu (1906)	212
Polityka Rosji wobec Finlandii w latach 1907–1914 (drugi okres ucisku)	214
Franciszek Seyn jako generał-gubernator Finlandii	217
Rosyjsko-fińskie komisje mieszane: komisja Charitonowa	218
Ustawodawstwo antyfińskie z lat 1910 i 1912	220
Część czwarta. NIEPODLEGŁOŚĆ	223
Walka o niepodległość	225
Pierwsze lata	225
Wpływ wydarzeń rewolucyjnych w Rosji (luty–październik 1917)	226
Zabiegi o międzynarodowe uznanie	229
Wojna domowa w 1918 r.	231
Narodziny republiki	237
Konstytucja z 1919 r.	240
Kwestia Wysp Alandzkich a problem bezpieczeństwa kraju	241
Traktat pokojowy z Rosją Radziecką w Tartu w 1920 r.	243
Zwrot na prawo. Działalność organizacji samoobrony, ruch strzelecki.	
Powstanie Akademickiego Stowarzyszenia Karelii (1922)	245
Zagadnienia języka	247
Ruch z Lapua	248
Svinhufvud prezydentem republiki	252
Ku orientacji skandynawskiej	254
Przemiany społeczno-gospodarcze i kulturalne w latach 1918–1939	257
Gospodarka w okresie międzywojennym	257
Przemysł	258
Handel zagraniczny	259
Transport i komunikacja	259
Komunikacja medialna i prasa	260
Kultura i edukacja	261
Literatura, sztuka, muzyka	262
Kontakty polsko-fińskie w latach 1918–1939	267
Związek Bałtycki	267

Leon Wasilewski a kwestia fińska	268
Konferencje państw bałtyckich	270
Polacy w Finlandii	272
Zjednoczenie Polskie	273
Mannerheim i Polska	273
Polsko-fińskie kontakty gospodarcze	277
Kontakty kulturalne	279
Druga wojna światowa	283
Kryzys międzynarodowy pod koniec lat trzydziestych XX w.	283
Wojna zimowa (30 listopada 1939–13 marca 1940)	287
Wojna kontynuacyjna (1941–1944)	297
Wojna w Laponii	303
Działalność Komisji Kontrolnej	305
Powojenna odbudowa	308
Linia Paasikiviego w fińskiej polityce zagranicznej	308
Pokój ze Związkiem Radzieckim w Paryżu i Układ o Przyjaźni i Współpracy	312
Rząd Fagerholma	313
Era Kekkonena (1956–1981)	314
Ku Europie	323
Finlandia w organizacjach międzynarodowych	323
Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie	324
Finlandia w Unii Europejskiej	325
Neutralność Finlandii w świetle jej przynależności do Unii Europejskiej	328
Przemiany społeczno-gospodarcze i kulturalne po drugiej wojnie światowej	331
Problemy rolnictwa fińskiego w okresie powojennym	331
Przemysł, usługi, zagadnienia reparacji wojennych	333
Wymiana handlowa – główne kierunki eksportu	335
Szkolnictwo i oświata	337
Media	340
Prasa	340
Nowe trendy w poezji i prozie fińskiej	341
Muzyka	343
Malarstwo, rzeźba, architektura	345
Sztuka użytkowa	347
Sport	348
Kontakty polsko-fińskie po drugiej wojnie światowej	350
Współpraca kulturalna Polski i Finlandii	352
Kalendarium najważniejszych wydarzeń	357
Wykaz osób sprawujących najwyższe urzędy w państwie	362
Najwybitniejsi Finowie	368
Powstawanie miast w Finlandii	370
Fińskie i szwedzkie nazwy miejscowości	372
Finlandia w organizacjach europejskich	373
Wskazówki bibliograficzne	374
Indeks osób	380
Spis map	388